

PEDAGOGIK AKMEOLOGIYA

xalqaro ilmiy-metodik jurnal

1(9)
2024

ISSN 2181-3787
E-ISSN 2181-3795

“PEDAGOGIK AKMEOLOGIYA”
xalqaro ilmiy-metodik jurnal

«ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ АКМЕОЛОГИЯ»
международный научно-методический журнал

“PEDAGOGICAL ACMEOLOGY”
international scientific-methodical journal

№1(9) 2024

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi OAK Rayosatining 2023-yil 5-maydagi 337-qarori bilan **07.00.00 - tarix, 13.00.00 - pedagogika, 19.00.00 - psixologiya** fanlari bo‘yicha dissertatsiya ishlari natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi lozim bo‘lgan zaruruiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnal haqida
Jurnalga O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti administratsiyasi huzuridagi axborot va ommabiy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan ommaviy axborot vositasi davlat ro‘yxatidan o‘tkazilganligi to‘g‘risida 1672 raqamli guvohnoma berilgan.

“Pedagogik akmeologiya” xalqaro ilmiy-metodik jurnali

“Pedagogik akmeologiya” xalqaro ilmiy-metodik jurnaliga taqdim etilgan ilmiy maqolalarga qo‘yiladigan asosiy talablar falsafa doktori (PhD), fan doktori (DSc) dissertatsiyalarining asosiy ilmiy natijalarini xalqaro standartlar va O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzurida Oliy attestatsiya komissiyasi to‘g‘risidagi Nizom” talablari, shu jumladan elektron ilmiy-texnik jurnallarga qo‘yiladigan talablar tizimi hisoblanadi.

«Педагогическая акмеология» международный научно-методический журнал

Основные требования к научным статьям, представляемым в международном научно-методическом журнале «Педагогическая акмеология» являются научные труды, рекомендованные для публикации основных научных результатов докторских (PhD), (DSc) диссертаций в соответствии с международными стандартами и «Положением о Высшей аттестационной комиссии» при Кабинете Министров Республики Узбекистан, в частности требования к электронным научно-техническим журналам.

About the magazine

“Pedagogical akmeology” international scientific-metodical journal

The main requirements for scientific articles submitted to the international scientific-metodical journal "Pedagogical akmeology" are scientific publications recommended for the publication of the main scientific results of doctoral (PhD), (DSc) dissertations in accordance with international standards and the “Regulation on the Higher Attestation Commission” Under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan, including from templates in the system of requirements for electronic scientific and technical journals.

Muassislar: “Sadridin Salim Buxoriy” MCHJ “Durdona” nashriyoti,
Buxoro davlat pedagogika instituti

Tahririyat manzili: O‘zbekiston Respublikasi, Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko‘chasi, 11-uy

Web-sayt: www.paresearchjournal.uz

Bosh muharrir:

Hamroyev Alijon Ro‘ziqulovich, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Bosh muharrir o‘rinbosari:

Husenova Aziza Sharipovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Mas‘ul kotib:

Bafayev Muhiddin Muhammadovich, psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

TAHRIR HAY‘ATI:

Muqimov Komil Muqimovich, O‘zR FA akademigi, fizika-matematika fanlari doktori, professor

Xamidov Obidjon Xafizovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Adizov Baxtiyor Rahmonovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Ibragimov Xolboy Ibragimovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Abdullayeva Barno Sayfiddinovna, pedagogika fanlari doktori, professor

Yanakiyeva Yelka Kirilova, pedagogika fanlari doktori, professor (N. Rilski nomidagi Janubiy-G‘arbiy Universitet, Bolgariya)

Madzigon Vasiliy Nikolayevich, akademik, pedagogika fanlari doktori, professor (Ukraina pedagogika fanlari milliy akademiyasi, Kiyev)

Maksimenko Sergey Dmitriyevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Ukraina pedagogika fanlari milliy akademiyasi, Kiyev)

Chudakova Vera Petrovna, psixologiya fanlari nomzodi (Ukraina pedagogika fanlari milliy akademiyasi, Ukraina)

Kozubsov Igor Nikolayevich, pedagogika fanlari doktori, dotsent (Kiyev, Ukraina)

Mustafa Said Arslon, filologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)

Tadjixodjayev Zokirxo‘ja Abdusattorovich, texnika fanlari doktori, professor

To‘xсанov Qahramon Rahimboyevich, filologiya fanlari doktori, dotsent

Muhitdinova Xadicha Sobirovna, pedagogika fanlari doktori, professor

Niyozmetova Roza Hasanovna, pedagogika fanlari doktori, professor

Sobirova Maxbuba Yusupdjanovna, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

O‘rayeva Darmonoy Saidaxmedovna, filologiya fanlari doktori, professor

Raximov Sharof Amonovich, fizika-matematika fanlari nomzodi, dotsent

Rasulov To‘lqin Husenovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor

Hayitov Shodmon Axmadovich, tarix fanlari doktori, professor

To‘rayev Halim Hojiyevich, tarix fanlari doktori, professor

Mahmudov Nosir Mahmudovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo‘taboyev Muhammadjon To‘ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ibragimova Gulsanam Nematovna, pedagogika fanlari doktori, professor

Kadirov Xayot Sharipovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Jalilova Saboxat Xalilovna, psixologiya fanlari nomzodi, dotsent

Atabayeva Nargis Batirovna, psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Muxtorov Erkin Mustafoyevich, psixologiya fanlari nomzodi, dotsent

Jumaniyozova Muhabbat Husenovna, filologiya fanlari nomzodi, dotsent

Farmonova Shabon Muhamadovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Qo‘ldoshev Rustambek Avezmurodovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Abdullayev Mehridin Junaydullayevich, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Klichov Oybek Abdurasulovich, tarix fanlari doktori (DSc)

Qodirov Rashid Hamidovich, pedagogika fanlari nomzodi, professor

Toshtemirov Otabek Abidovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

MUNDARIJA

07.00.00 - TARIX 7

Amonkeldi Axmatov. O‘zbekiston ssr yozuvchilar uyushmasining mustaqillik arafasidagi faoliyati (Buxoro bo‘limi misolida)	7
Yuldashev Javoxir Abduraxim o‘g‘li. Bo‘lajak tarix o‘qituvchilarida aksiologik pozitsiyani rivojlantirishning pedagogik asoslari	11
Jo‘rayev Isomiddin Ismoilovich. 1950-yillarda qishloq xo‘jaligi mahsulotlari ishlab chiqarishda davlat siyosatining mohiyati.....	14

13.00.00 - PEDAGOGIKA FANLARI 18

Rustam G‘aniyevich Jumayev. Integrativ yondashuv asosida talabalarda fuqarolik pozitsiyasi va kasbiy kompetensiyasini takomillashtirishning samaradorlik darajasi	18
Mirali Muhammadjonovoch Hamroyev. Oliy ta‘limda nazariya va amaliyot integratsiyasini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish pedagogik muammo sifatida	30
Rizayeva Gulnora Botirovna. Tarbiya texnologiyalari asosida yoshlarni ijtimoiy-huquqiy faolligini rivojlantirish.....	34
Aslonova Emma Sergeyevna. Maktabgacha ta‘lim tashkilotiga tayyorlov mashg‘ulotlarida ravon nutqni o‘stirish pedagogik muammo sifatida	38
Feruza Muidinovna Nurutdinova. “Biokimyo” fanini innovatsion ta‘lim muhitida o‘qitish aspektlari (tibbiyot oliy o‘quv yurtlari misolida)	44
Ahmadov Olimjon Shodmonovich. Turkiston jadidlarning ta‘lim-tarbiya tizimini rivojlantirishdagi adabiy va publitsistik asarlarida pedagogik fikrlar	48
Хажиева Дилфуза Адамбаевна, Эгамбердиева Юлдуз Ниёзмат кизи. Принципы развития речи в работах республиканских и зарубежных учёных и педагогов	56
Abdullo Shodiyevich Inoyatov. Keksa yoshdagi kishilarning salomatligi muhim omillari	60
Abdusamatov Alisher Sobirovich. Matematika fanini o‘zlashtirishda boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining semiotik yondashuvini shakllantirish	67
Baymuradov Radjab Sayfitdinovich, Nasimova Nozima Isomiddin qizi. Yakka tartibdagi ish –o‘qituvchi faoliyatidagi muvaffaqiyat garovi.....	73
Shabon Muhamadovna Farmonova. Boshlang‘ich sinflarda xalqaro baholashni amaliyotga tatbiq etishning ilg‘or tajribalari.....	77
Jumayeva Gulnora Tursunpulatovna. Jamiyatning ma‘naviy kamolotida muallim kasbiy madaniyatining xususiyatlari.....	80
Xujaniyozova Oygul Rajabovna. O‘quvchilarni kreativ yondashuv asosida ijodiy mehnat faoliyatiga yo‘naltirish samaradorligi bo‘yicha tajriba-sinov ishlari	85
Рафикова Рената Анатольевна. Steam технологии как возможность раскрытия потенциала неуспевающих школьников.....	90
Davronov Dilshodbek Ismoilovich. Boshlang‘ich sinf o‘qish darslarida badiiy matnga oid tushunchalarni mediata‘lim asosida shakllantirish metodikasi	95
To‘raboyeva Muqaddas Yoqubjanovna. Ona tili darslarida nutqiy kompetensiyani shakllantirishning mazmun va mohiyati	99
Doschanova Mohinur Maxsudovna. Boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarida mediasavodxonlik bo‘yicha kreativ fikrlashini rivojlantirish metodikasi	103
Salohiddinova Lobar Qahramon qizi. “Ona tili va o‘qish savodxonligi” darsliklarida adabiy ertak	107
Avezova Baxtigul Xolmurotovna. Boshlang‘ich maktab o‘quvchilarining o‘quv faoliyatida o‘z-o‘zini nazorat qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish muammosi.....	111

Xulosa sifatida matematika o'qitishning asosiy darajasi matematik bilimlarning semiotik aspektlari – sintaktika, semantika va matematik obyektlarni ifodalovchi belgili tizimlarning pragmatikasini o'zlashtirishni ta'minlaydi. Chuqurlashtirilgan daraja mantiqiy semiotika pozitsiyasidan semiotikaning nazariy asoslarini o'zlashtirishga imkon beradi.

O'qituvchining matematik jihatdan tayyorlanganligi:

- bilish sub'ektining haqiqiy hayotda mavjud yoki mavhum obyektlar ustidagi faoliyati va ushbu jarayonda matematik obyektlarning tushunchali timsollari shakllanganligiga;

- uning nazariy fikrlash qobiliyatiga qarab belgilanadi.

O'qituvchini kichik o'quvchilarni matematik jihatdan rivojlantirishga tayyorlashning mundarijaviy komponenti negiziy asosi quyidagi bloklardan iborat:

- algebra elementlari aralash natural sonlar arifmetikasi;

- ko'rgazmali geometriya;

- ehtimollar nazariyasi elementlari.

Chuqurlashtirilgan o'qitish o'z ichiga yuqoridagilar qatorida matematika metodologiyasi va semiotika elementlarini oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Давыдов В.В. Обучение математике: Методическое пособие. 1кл. / В.В. Давыдов, С.Ф. Горбов, Г.Г. Микулина, О.В. Савельева. - М.: МИРОС, 1994.- 192 с.

2. Далингер В.А. Формирование визуального мышления у учащихся в процессе обучения математике: учебное пособие / В.А. Далингер. - Омск: Изд-во ОмГПУ, 1999. - 157 с.

3. Истомина Н.Б. Методика обучения математике в начальных классах: учебное пособие / Н.Б. Истомина. - М.: Академия, 2002. - 288 с.

4. Истомина Н.Б. Активизация учащихся на уроках математики в начальных классах: учебное пособие / Н.Б. Истомина. - М.: Просвещение, 1985. -64 с.

5. Истомина Н.Б. Математика: учебник. 1 - 4 кл. / Н.Б. Истомина. - Смоленск: Ассоциация XXI в., 2000.

6. Мадер В.В. Введение в методологию математики: Гносеологические, методологические и мировоззренческие аспекты математики. Математика и теория познания / В.В. Мадер.- М.: Интерпракс, 1994. -448 с.

7. Маньковская Н.Б. Эстетика постмодернизма / Н.Б. Маньковская. - СПб.: Изд-во «Алетейя», 2000. - 347 с.

8. Маркова А.К. Психологический анализ профессиональной компетентности учителя / А.К. Маркова // Советская педагогика. - М., 1990. - №8. -С. 82-88.

9. Краевский В.В. Методология педагогики: Пособие для педагогов- исследователей / В.В. Краевский. - Чебоксары: изд-во Чуваш, ун-та, 2001. - 244с.

10. Крылова Н.Б. Очерки понимающей педагогики /Н.Б. Крылова, Э.Е. Александрова. - М.: Народное образование, 2003. - 448 с.

YAKKA TARTIBDAGI ISH –O‘QITUVCHI FAOLIYATIDAGI MUVAFFAQIYAT GAROVI

Annotatsiya. Jismoniy tarbiya darslarida har bir o‘quvchi bilan yakka tartibda ishlash (individual) jismoniy tarbiya o‘qituvchisi sinfdagi faoliyatining zamonaviy jihatlaridan biridir. O‘qituvchida har bir o‘quvchi bilan ishlash –istiqboldagi rejasi bo‘lishi kerak.

Kalit so‘zlar: individual ish, quvvatni ko‘tarish, egilgan qo‘llarga osilgan, uzoq muddatli rejalashtirish.

ИНДИВИДУАЛЬНАЯ РАБОТА – ГАРАНТИЯ УСПЕХА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧИТЕЛЯ

Аннотация. Индивидуальная работа на уроках физической культуры с каждым учеником - один из современных аспектов работы учителя физической культуры на уроке. Работа с каждым учеником – такая перспектива должна быть у учителя.

Ключевые слова: индивидуальная работа, подъем силы, висит на согнутых руках, долгосрочное планирование.

INDIVIDUAL WORK IS A GUARANTEE OF THE SUCCESS OF THE TEACHER'S ACTIVITY

Abstract. Individual work in physical education lessons with each student is one of the modern aspects of the work of a physical education teacher in the classroom. Working with each student - a teacher should have such a perspective.

Keywords: individual work, lifting strength, hanging on bent arms, long-term planning.

Jismoniy tarbiya darslarida har bir o‘quvchi bilan yakka tartibda (individual) ishlash jismoniy tarbiya o‘qituvchisining sinfdagi faoliyatining zamonaviy jihatlaridan biridir. Darsning yuqori saviyada o‘tishiga g‘amxo‘rlik qilib, bugungi kunda ko‘plab o‘qituvchilarimiz umumiy o‘rta ta‘lim maktablarida o‘quv jarayoni samaradorligini oshirish yo‘llarini izlamoqda. Ulardan biri, bizning fikrimizcha, o‘quvchilarning harakat sifatlarini rivojlantirish va shu asosda yuqori darajadagi malaka ko‘nikmalarini shakllantirish bo‘yicha yakka tartibda (individual) ishlarni rejalashtirishdir.

Jismoniy tarbiya uchun maqbul optimal sharoitlarni yaratmasdan, har bir o‘quvchining harakat qobiliyatini muntazam ravishda rivojlantirishga imkon bermasdan, mashg‘ulotlarning barcha bosqichlarida tengdoshlari bilan raqobatda maksimal natijalarga erishmasdan turib, bunday vazifaga erishish, albatta mumkin emas. Shu tarzda ta‘lim muassasining jismoniy tarbiya fani o‘qituvchisi sifatida barcha imkoniyatlarini hisobga olgan holda jismoniy tarbiya fanining o‘quv-moddiy bazasini rivojlantirish va takomillashtirish rejasini belgilash mumkin.

O‘qituvchida har bir o‘quvchi bilan ishlash –istiqboldagi rejasi bo‘lishi kerak. Uni amalda qo‘llash uchun ya‘ni shug‘ullanuvchilarning jismoniy tayyorgarligini oshirishda bir qator ko‘rsatkichlar asosida yakka tartibda (individual) rejalarni ishlab chiqishdan boshlashimiz kerak. Bu ta‘lim standartlari asosida dastur bo‘yicha nazarda tutilgan me‘yoriy sinovlar (normativ), shuningdek, har bir o‘quvchining jismoniy tayyorgarligini sezilarli darajada faollashtiradigan bir nechta qo‘shimchalarni o‘z ichiga olishi kerak.

Bolalarning yoshi va morfologik xususiyatlarini, jismoniy mashqlarga shaxsiy qiziqish darajasini hisobga olgan holda yakka tartibdagi (individual) rejalarni ishlab chiqish va tuzish uchun pedagogika va fiziologiya o'qituvchilari bilan birgalikda ishlash kerak.

Boshlang'ich nuqta sifatida "Alpomish" va "Barchinoy" sinov me'yorlari bo'yicha ilgari erishilgan ko'rsatkichlarni olish zarur. Maqsadli natija mantiqiy ravishda o'quvchining haqiqiy imkoniyatlaridan, shuningdek jismoniy tarbiya jarayonida ko'zda tutilgan yakka tartibdagi (individual) dasturdan kelib chiqadi.

Bundan tashqari o'qituvchi boshqa omillarni ham hisobga olishi kerak, masalan, yozgi ta'til paytida muntazam ravishda jismoniy mashqlar bilan shug'ullanmaydigan ko'pchilik o'quvchilarda kelgusi yangi o'quv yili boshlanishiga qadar jismoniy ko'rsatkichlarning pasayishini inobatga olgan holda kelgusidagi ishlarini rejalashtirish kerak bo'ladi. Masalan, amaliyot shuni ko'rsatadiki, o'quv yilining oxirida 10-12 marta tortilishni amalga oshirgan o'quvchi, yangi o'quv yilining boshida birinchi darslarda 6-8 marta tortilgan va taxminan birinchi chorak oxirigacha bir xil natijaga erishgan. Bu holat, birinchi navbatda, bajarilgan o'quv mashqlari hajmida ifodalangan samaradorlikni oshirish uchun zarur shart-sharoitlarni puxtalik bilan yaratishni talab qiladi. Vazifalar hajmi o'sish dinamikasini aks ettiradi, bu ba'zilar uchun ko'proq sezilarli bo'ladi, boshqalari uchun esa kamroq intensiv.

Jismoniy mashqlarni yaxshi ko'radigan va sport seksiyalarida qatnashadigan jismoniy tayyorgarlikka ega bo'lgan o'quvchilarning natijalari ko'pincha dasturlarda belgilangan sinov me'yorlaridan yuqori darajada bo'lishi kutilgan. Masalan, 12-14 marta tortilishda eng yaxshi natijaga erishgan sport seksiyasiga jalb qilingan o'quvchi bilan yakka tartibdagi (individual) suhbatdan so'ng, uning oldiga 18-20 marta tortilishni maqsad qilib qo'yish kerak. Shu asosda o'quvchi bilan kelishilgan holda yakka tartibdagi (individual) o'quv dasturi tuziladi. Bu rejada kuch bilan baland turnikda tortilish, orqaga umbaloq oshish, bukilgan qo'llarga osilgan holda ma'lum vaqt turnikda osilib turish kabi mashqlarni o'z ichiga olishi mumkin. Trening oxirida o'quvchi o'z rejasini to'liq amalga oshirishi kerak va u hatto undan ham oshib ketishi mumkin. O'quv yili davomida barcha o'quvchilar, istisnosiz, kuzda olinishi rejalashtirilgan sinov me'yorlari natijalari muhokama qilinadi va aniqlanadi va ba'zida maktab o'quvchilari tomonidan yakka tartibdagi (individual) suhbatlardan so'ng ifodalangan tuzatishlar kiritiladi.

Shuni ta'kidlash kerakki, yakka tartibdagi (individual) rejalarni amalga oshirishda faol jismoniy faoliyat uchun vaqt jismoniy tarbiya darsidir. Harakat faoliyatlarini rivojlantirish bo'yicha nazorat qilinadigan mashqlarning aksariyati o'qituvchining yillik rejasiga kiritilgan, bu yerda deyarli har bir dars ma'lum miqdordagi darslardan keyin muntazam ravishda takrorlanadigan u yoki bu vosita sifatini nazorat qilish uchun rejalashtirilgan. Ko'pgina boshqariladigan mashqlarga sarflangan vaqt 2-4 daqiqadan oshmaydi, bu nostandart jihozlar sonining ko'payishi tufayli erishiladi.

Bu, shuningdek, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi aloqani yaqinlashtiradi va ikkalasi o'rtasidagi yakka tartibdagi (individual) suhbat davomida qulay muhitda o'rnatiladi. Nazorat qilinadigan mashqlarni yozib olish jarayonida har bir o'quvchining harakatlarini kundalik tahlil qilish umumiy tahlil mazmunida chuqurroq bo'lish talab qilinadi.

Kichik maktab yoshidagi o'quvchisi o'zining rekord natijasini mamnuniyat bilan xabar qiladi va o'rta maktab yoshidagi o'quvchisi esa bu haqda "Menimcha, hozircha zaifman", dedi. Buning sababini birgalikda izlashimiz kerak. Ko'pgina hollarda, sinov paytida urinishlar sonini cheklashimiz shart emas. Masalan, uzunlikka sakrashda eng yaxshi natija 3 ta urinishdan emas, balki 5-6 urinishdan iborat bo'ladi. Turnikda tortilish bir urinishdan emas balkim ikki urinishdan iborat bo'lishi mumkin. Dars davomida natija uchun yengil atletika bo'yicha bir necha marta uloqtirishni amalga oshirish mumkin.

O'qituvchining har bir o'quvchining muvaffaqiyatiga doimiy qiziqishi javob reaksiyasini amalga oshiradi. Zaif maktab o'quvchilari va ba'zi kamchiliklari tufayli ba'zi mashqlarni bajarishdan ozod bo'lganlar, tengdoshlariga qarab intiladi va ulardan orqada qolishni xohlamaydilar.

O'z ishida o'qituvchi o'quvchilarning ota-onalari, maktab shifokori va davolovchi shifokor bilan doimiy aloqada bo'lishi kerak. Shifokorning tavsiyasiga ko'ra, ba'zi mashqlarni bajarish man etilgan o'quvchilardan faqat harakat faolligini yuqori sifatli bajarishga e'tibor berish lozim.

Ko'rib turganimizdek, o'z oldimizga qo'yilgan vazifalarni rejalashtirishda va uni amalga oshirishda yakka tartibda (individual) shakllarni izlashni ham o'z ichiga oladi. Asosiy tibbiy guruh o'quvchilari uchun uzoq muddatli rejalashtirish, ularga xos bo'lgan qo'shimcha mashqlarni ilgari kiritishda ifodalanadi, bu esa tezlashtirishdan farqli o'laroq o'rganishda bosqichma-bosqichlik va qulaylikni ta'minlaydi. Buning uchun biz o'qitish va o'rgatish jarayonida mahoratimizga qo'shimcha va yordamchi mashqlarni kiritishimiz kerak.

Majburiy bajarish bilan bir qatorda qo'shimcha mashqlarni erkin tanlash bilan mashq qilish lozim. Jismoniy tarbiya o'qituvchisi nafaqat o'quvchilarning hozirgi ehtiyojlarini yaxshi bilishi, balki kelajakdagi ish istiqbollari ham ko'rib chiqilishi kerak. Uy vazifasi uchun istiqbol qanday? Afsuski, umumiy qabul qilingan uy vazifalari tizimining ko'p yillik amaliyoti uning samarasizligini qaysidir ma'noda tasdiqladi. O'quvchilarning faqat kichik bir qismi tavsiya etilgan mashqlarni doimiy ravishda bajaradi. Biz endi sifat haqida gapirmayapmiz. Tajriba almashish orqali shuni xulosa qilishimiz mumkin, muvaffaqiyatga faqat o'quvchiga "yaqinlashishga" muvaffaq bo'lgan va deyarli barcha nazorat vaqtini o'z zimmasiga olgan o'qituvchilar erishadilar.

Buning uchun biz har bir o'quvchi uchun alohida ko'p yillik maqsadlarni ishlab chiqishimiz kerak, shu bilan birga eng samarali natijalarni beradigan o'zaro ta'sir usullarini inobatga olgan holda. Maqsadlar aniq, erishish mumkin, lekin ayni paytda yuqori va murakkab bo'lishi kerak. Maxsus va mustaqil ishsiz, qo'shimcha tayyorgarliksiz ularni amalga oshirish mumkin bo'lmaydi. Bunday vaziyatda o'quvchining o'zi uy vazifasini bajargandan so'ng, uyda, stadionda bajarish uchun o'qituvchiga borishga intiladi.

O'quvchilar jismoniy rivojlanish uchun bunday istiqbolli rejalashtirishni yoqtiradilar, bu yerda har yili ular uchun yuqori va undanda yuqori maqsadlar qo'yiladi. Kecha imkonsiz bo'lib tuyulgan narsa bugun odatiy holga aylanib bormoqda. Ilgari unchalik yaxshi bo'lmagan "sokin" o'quvchilar o'zgarib, ajoyib natijalarni ko'rsatishlari mumkin.

Bunday sharoitda sinf miqyosidagi odatiy uy vazifasi mashqlari yangi ahamiyat kasb etadi. Ha, shuningdek, asosiy e'tiborni qaratadigan va yana umumiy jismoniy tayyorgarlikni oshirishga yordam beradigan sevimli mashqni bajarish yakka tartibdagi (individual) vazifaga aylanadi.

Yangi qo'shimcha mashqlar va vazifalar ularni o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi har xil turdagi o'zaro munosabatlarda loyihalashni talab qiladi. Vazifa kartalari yaxshi yordam beradi. Kartochkada dastlabki va maqsadli natijalar hamda mashqlarni bajarish variantlari mavjud. O'quvchi yakuniy maqsadli natijaga erishgach, bir necha marta xizmat qiladigan oldingi kartani topshirib, agar xohlasa, yangi kartani oladi.

Dars davomida yakka tartibdagi (individual) topshiriqlardan unumli foydalanish imkonini beruvchi guruhli o'qitish uslubiga katta e'tibor berib, dars va o'quv mashg'ulotlarida o'quvchilarning mosligini psixologik-pedagogik tekshirishni o'tkazish zarur. Usulni qo'llash samaradorlikni oshiradi va guruh mashg'ulotlarida o'quvchilarda ko'plab salbiy reaksiyalarni yo'q qiladi.

Basketbol misolida, basketbol o'ynash ko'nikmalarini mustahkamlashda biz teng o'yinchilardan iborat teng jamoalarni yaratishimiz kerak. Ko'proq tayyor o'yinchilarni jamoalarga kiritish, yetakchi rolini o'z zimmasiga olish, aralash jamoalarda qizlarga yordam berish usulidan foydalanish lozim. Shunga qaramay, shaxsiy aloqalarni (oldingi pedagogik kuzatishlar va tadqiqotlar davomida aniqlangan muvofiqlik darajasi) va boshqa tegishli omillarni hisobga olgan holda: o'yin uchun kayfiyat, o'quvchilarning faollik darajasi oshirish maqsadga muvofiq.

Yengil atletika musobaqalarida, malakalarni rivojlantirish bilan bir qatorda, har bir dars uchun har bir o'quvchi uchun sinov me'ryolarini oraliq nazoratini va tayyorgarlik va asosiy mashqlarni takrorlash sonini rejalashtirish kerak. Har bir o'quvchi bilan yakka tartibda shug'ullanayotganda, ish jurnalida qaydlarni olib, tuzatishlar va o'zgartirishlar kiritishimiz darkor.

Shubhasiz, ularni amalga oshirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishdan ko'ra, o'quvchilarning manfaatlarini hisobga olgan holda individual mashqlar va ularni bajarish usullarini

76 tanlash osonroqdir. Maktabning o'quv-moddiy bazasini yaratmasdan turib, o'quvchilarni tayyorlash sifatini tubdan yaxshilash mumkin emas.

Har bir o'qituvchi maktabning sport inshootlarini yaxshilash bo'yicha o'z amaliyotida kelajak va har bir yil o'quv yili uchun qilinadigan ishlarni rejalashtirishi kerak. Buni oddiy sport anjomlari tayyorlashdan boshlash lozim.

Birinchi o'quv yilida maktabda o'quvchilarning jismoniy rivojlanishini yakka tartibdagi (individual) rejalashtirishni qo'llash va amalga oshirish orqali ularning jismoniy tayyorgarligi ko'rsatkichlarini sezilarli darajada oshirish mumkin. Ikkinchi yilda jismoniy tayyorgarlik ko'rsatkichlarining o'sishi davom etadi va bu o'quvchilarning sinov me'yorlarini topshirishda mahoratlarining oshishining muhim bir qismidir.

Foydalangan adabiyotlar

1.«Методически рекомендация для педагогов - наставников по работе с молодыми специалистами». Учебное пособие 2019 год.

2.R.S. Baymuradov "Milliy sport o'yinlarini tashkil etish muammosi bo'yicha adabiyotlar tahlili". SCIENCE AND EDUCATION // SCIENTIFIC JOURNAL, ISSN 2181-0842, VOLUME 3, ISSUE 4 APRIL 2022.1333-1342bet.

3.R.S. Baymuradov, Z.Boboeva "Sportchilarning emotsional holatlari diagnostikasi". SCIENCE AND EDUCATION // SCIENTIFIC JOURNAL, ISSN 2181-0842, VOLUME 3, ISSUE 4 APRIL 2022.1326-1333bet.

4. R.S. Baymuradov, Ya.Z.Fayziev "Development of a physically healthy generation" WEB OF SCIENTIST : INTERNATIONAL SCIENTIST RESEARCH JOURNAL ISSN: 2776-0979, Volume 3, Issue 1, Jan., 2022

5.Р.С.Баймурадов "Роль психического здоровья в развитии творческого потенциала" Вестник интегративной психологии // Журнал для психологов. Вып. 26. /Под ред. В.В.Козлова, Ш.Р. Баратова, М.Н. Усмановой. – Бухара-Ярославль: МАПН, 2022. 28-31 стр.

6.Р.С.Баймурадов, М.Бахшуллаева,З.Бобоева "Особенности спортивной мотивации у спортсменов с ограниченными возможностями здоровья" Вестник интегративной психологии // Журнал для психологов. Вып. 26. /Под ред. В.В.Козлова, Ш.Р. Баратова, М.Н. Усмановой. – Бухара-Ярославль: МАПН, 2022. 25-38 стр.

7. М. М. Тураев, Р. С. Баймурадов, Я. З. Файзиев «Интерактивные методы физического воспитания в вузах» стр. 132, Педагогическое образование и наука 2020 год, №3.

8.Р.С.Баймурадов, М. Бахшуллаева, В.А.Попов «Развитие силы в подготовке метателей копия» СЛ XXXVIII Международная научно-практическая конференция «Молодой исследователь: вызовы и перспективы». 2020 год.

9. И.И.Бурнашев «Применение системного подхода преподавания спортивно-педагогических дисциплин в процессе подготовки специалистов физической культуры». Тезисы научно-практической конференции.2002 год.

10.И.И.Бурнашев, Т.Ибатулин «Анализ соревновательной деятельности юных баскетболистов различных игровых функций» Тезисы научно-практической конференции. 2010 год.

Shabon Muhamadovna Farmonova

Buxoro davlat universiteti dotsenti,
pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

s.m.farmonova@buxdu.uz

ORCID iD: 0009-0000-7708-5856

BOSHLANG'ICH SINFLARDA XALQARO BAHOLASHNI AMALIYOTGA TATBIQ ETISHNING ILG'OR TAJRIBALARI

Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining ma'naviy-intellektual darajasini rivojlantirishda xalqaro baholash talablariidan kelib chiqib o'quvchilarda kitobxonlik madaniyatini shakllantirishning intensiv shakl va metodlarini amaliyotga tatbiq etish haqida fikr yuritilgan.

Таянч сўзлар: *xalqaro baholash dartsuri, PIRLS tadqiqotlari, ma'naviy-intellektual daraja, kitobxonlik madaniyati, xalqaro talablar, standartlar.*

В данной статье рассматривается внедрение интенсивных форм и методов формирования культуры чтения у учащихся, исходя из требований международного оценивания в развитии духовно-интеллектуального уровня учащихся начальных классов.

Ключевые слова: *международная программа оценки, исследование PIRLS, духовно-интеллектуальный уровень, культура чтения, международные требования, стандарты.*

This article discusses the implementation of intensive forms and methods of forming a culture of reading in students, based on the requirements of international assessment in the development of the spiritual and intellectual level of primary school students.

Keywords: *international evaluation program, PIRLS research, spiritual-intellectual level, reading culture, international requirements, standards.*

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi "O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limini tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5712-son Farmonida ta'lim sifatiga mas'ul idora, tashkilotlar oldiga "...uzluksiz ta'lim tizimini mazmunini sifat jihatidan, shuningdek, professional kadrlarni tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish; o'qitish metodikasini takomillashtirish, ta'lim-tarbiya jarayoniga individuallashtirish tamoyillarini bosqichma-bosqich tatbiq etish" kabi qator muhim vazifalar qo'yilgan. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasida «jismonan sog'lom, ruhan va aqlan rivojlangan, mustaqil fikrlaydigan, Vatanga sodiq, qat'iy hayotiy nuqtayi nazarga ega yoshlarni tarbiyalash» masalalari ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilangan. Bu vazifalarni amalga oshirishda ona tili ta'limining o'rni alohida ahamiyatga ega. Jumladan, boshlang'ich sinf ona tili darslarida o'quvchilarning bilimni baholash jahon standartlari asosida amalga oshirish bugungi kunda o'qitish jarayonini samarali tashkil etish, nazorat qilish va boshqarish mexanizmlarini takomillashtirishni taqozo qiladi.

PIRLS xalqaro boshlang'ich sinf bitiruvchi o'quvchilarining matni o'qish va tushish savodxonligini baholash dasturi o'tkazish davrlarida zamonga moslashtirib, topshiriqlar mazmuni va mohiyatini takomillashtirib boradi. Masalan, 4-o'tish davri (PIRLS-2016 yil)da o'quvchilar topshiriqlarni kompyuterda onlayn tarzida o'tkazilib, natijalari elektron hisoblashga o'tkaziladi.

2021-yilda o'tkaziladigan PIRLS tadqiqotlarida raqamli format, internet orqali muloqot qilishning ko'p sonli turlari (forum, chat, blog), ko'p hollarda matn o'zaro bog'langan veb-saytlar kabi raqamli shakllarga o'tish rejalashtirildi. Lekin shu bilan birga an'anaviy format ya'ni kitoblar, jurnallar, xujjatlar va gazetalardagi kabi an'anaviy yozuv shakllarida ham beriladi. O'quvchilarga beriladigan materiallar rag'batlantiradigan va bir butun samaradorlikni oshiradigan va qiziqarli va tasavvur qilish jihatdan yoqadigan sifatida taqdim etiladi.

**Buxoro davlat pedagogika instituti muassisligidagi
 "PEDAGOGIK AKMEOLOGIYA"
 xalqaro ilmiy-metodik jurnali
 barcha ta'lim muassasalarini
 hamkorlikka chorlaydi.**

**"PEDAGOGIK AKMEOLOGIYA" xalqaro ilmiy-metodik jurnalida o'zbek, rus, ingliz
 tillarida maqolalar chop etiladi.**

**Manzilimiz: Buxoro shahri, M.Iqbol ko'chasi 11-uy
 Buxoro davlat universiteti**

Tahririyat rekvizitlari:

«Садриддин Салим Бухорий» МЧЖ
 Манзил: Бухоро, Муҳаммад Иқбола кўчаси, 11
 Р/с 20208000104858465002
 Бухоро шаҳри Ҳамкорбанк МФО 00966
 ИНН 301637939 ОКНХ 87100

<p>PEDAGOGIK AKMEOLOGIYA</p> <p>Xalqaro ilmiy-metodik jurnal</p> <p>2024-yil 1-son (9)</p> <p>2022-yil avgust oyidan chiqa boshlagan.</p> <p>Нашр индекси: 1397</p>	<p>Buxoro davlat universiteti nashri</p> <p>Jurnal davlat va nodavlat oliy o'quv yurtlarining professor-o'qituvchilari, ilmiy tadqiqotchilar, ilmiy xodimlar, magistrantlar, talabalar, kasb-hunar maktablari hamda maktab o'qituvchilari, shuningdek, keng ommaga mo'ljallangan.</p> <p>Jurnalda nazariy, ilmiy-metodik, muammoli maqolalar, fan va texnikaga oid yangiliklar, turli xabarlar chop etiladi.</p> <p>Nashr uchun mas'ul: Alijon HAMROYEV. Musahhih: Muhiddin BAFAYEV.</p>	<p>Jurnal tahririyat kompyuterida sahifalandi. Chop etish sifati uchun bosmaxona javobgar.</p> <p>Bosishga ruxsat etildi 01.03.2024 Bosmaxonaga topshirish vaqti 07.03.2024 Qog'oz bichimi: 60x84. 1/8 Tezkor bosma usulda bosildi. Shartli bosma tabog'i – 28,5 Adadi – 100 nusxa Buyurtma № 83 Bahosi kelishilgan narxda.</p> <p>“Sadriddin Salim Buxoriy” MCHJ bosmaxonasida chop etildi. Bosmaxona manzili: Buxoro shahri M.Iqbol ko'chasi 11-uy.</p>
---	--	---